

Vaihtoehtoinen kirkko-historia

Maiju Lehmijoki-Gardner, Kristillinen mystiikka. Läntinen perinne antiikista uudelle ajalle. Kirjapaja 2007, Helsinki, 385 s.

■ Maiju Lehmijoki-Gardnerin teosta *Kristillinen mystiikka* voidaan hyvällä syyllä nimittää vaihtoehtoiseksi kirkkohistoriaksi. Se etenee kronologisesti järjestyksessä varhaiskirkosta aina uuden ajan alkupuolelle. Välillä lukija tuntee lukevansa tavanomaista yleisesitystä läntisen kirkon historiasta kuten esimerkiksi pyhää Franciscus Assisilaista käsittelevässä kappaleessa. Välillä tekijä kuljettaa lukijan kirjan teeman kannalta olennaisten, mutta yleisen kirkkohistorian kannalta perifeeristen hahmojen, kuten vaikkapa Angela Folignolaisen ajatusten ja (kirjaimellisesti) visioiden äärelle. Teos on siis todellakin vaihtoehtoinen polku länsimaisen kirkon historiaan. Siinä on jotakin tut-

tua, jotakin vanhaa, jotakin uutta, jotakin lainattua ja epäilemättä sinistäkin.

Viime vuosina mystiikan ja mystikkojen historiasta on tullut suhteellisen suosittu tutkimuskohde suomalaisten keskiajantutkijoiden keskuudessa. Lehmijoki-Gardnerin lisäksi aiheesta ovat väitelleet Meri Heinenon (*Brides and Knights of Christ – Gender and Body in Later Medieval German Mysticism*) ja Päivi Salmesvuori (*Power and Authority – Birgitta of Sweden and Her Revelations*). Yhteinen tekijä näiden tutkimusten ja nyt arvosteltavana olevan teoksen välillä on naisten suuri merkitys. Keskiajan mystiikan historia ei toki ole kokonaan feminiini tutkimusaihe, mutta naisten merkitys tällä sektorilla oli huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi kirkkohistorian yleisesityksissä. Mystiikka tarjosi naisille mahdollisuuden – ehkäpä ainoan mahdollisuuden – toimia yhteiskunnallisina ja kirkollisina vaikuttajina. Tämän vuoksi keskiajan mystiikan historia on kiehtonut erityisesti naispuolisia tutkijoita. Todettakoon kuitenkin heti, ettei käsillä oleva teos ole mikään feministinen manifesti eikä edes erityisesti keskittynyt gender-tematiikkaan, vaan nimensä mukais-

ti tasapainoinen yleisesitys keskiajan kristillisestä mystiikasta.

Kuten teoksen esipuheen kirjoittanut Pauli Annala totea, edellä mainittujen tutkimusten ohella suomenkielellä on ilmestynyt yllättävän edustava valikoima mystiikan alaan kuuluvia alkuperäistekstejä alkaen Tuomas Kempiläisen klassikosta Kristuksen seuraamisesta ja päätyen Ristin Johanneksen teokseen *Pimeä yö*. Ennen käsillä olevaa teosta ei kuitenkaan saataavilla ollut kattavaa, ajantasaisesta puhumatakaan, esitystä mystiikan historiasta. Sen vuoksi on todettava, että Maiju Lehmijoki-Gardnerin teos on varsin tervetullut lisä keskiajan historiaa käsittelevään suomenkieliseen tietokirjallisuuteen. Erityisen ilahduttavaa on, että tekijä on ensisijaisesti historioitsija vaikka toki onkin hyvin perehtynyt myös teologiaan. Tämä näkyy siinä, että teos on hyvin taustoitettu ja mystikkojen elämä ja tuotanto on sidottu omaan historialliseen kontekstiinsa.

Tekijän asiantuntemusta valitsemansa aiheen suhteen ei voi myöskään kyseenalaistaa, sillä Lehmijoki-Gardner on sekä tutkinut itse keskiajan italialaisia penitenttinaisia että tuottanut aiheeseen liittyviä

yleisesityksiä ja lähdetekstivalikoimia. Kirja osoittaakin kiitettävää asianhallintaa kautta linjan mitä tulee itse asiasubstanssiin. Mystiikan laitamilla tai sen ulkopuolella liittyvään taustoitukseen sen sijaan on jäänyt joitakin kiusallisia virheitä. Useimmat niistä johtuvat siitä, että Lehmijoki-Gardner nojautuu tutkimuskirjallisuuden osalta pääasiallisesti anglosaksiseen aineistoon. Niinpä tekijä mainitsee sivulla 127 Lombardien hyökkäilleen 590-luvulla Roomaa vastaan kun hyökkääjät tietenkin olivat langobardit (engl. *Lombards*), joiden mukaan toki nykyinen Lombardian maakunta on nimetty.

Samoin englanninkielisen tutkimuskirjallisuuden vaikutus näkyy siinä, että tekijä puhuu Bernard Clairvaux'laisesta kun Suomessa yleensä on vakiintunut saksalaisperäinen kirjoitusmuoto Bernhard. Toki Lehmijoki-Gardnerin valitsema muoto olisi parempi ja lähempänä alkuperäistä, ranskankielistä kirjoitusasua kuin meillä vakiintunut. Muutenkin nimien ortografiassa esiintyy paikka paikoin horjuntaa. Pääsääntönä näyttää olevan toponyymien esittäminen suomenkielisessä muodossa eli Bernard Clairvaux'lainen, Benedictus Nursialainen tai Gregorius Toursilainen. Kuitenkin kirjassa esiintyvät muun muassa Nicolaus Cusanus ja Giovanni da Fidanza.

Toisinaan latinankielisten nimien käännökset eivät myöskään loksahda aivan kohdalleen. Niinpä Bonaventuran epiteetin doctor seraphicus kääntäminen Serafi Tohtoriksi (s. 219) on hieman liioiteltua.

Tarkoitus oli kai ilmaista Bonaventuran olleen enkelimäinen, ei sentään enkeli. Samoin Jacobus de Voragine pitäisi kääntää muotoon Jacobus Vazzelainen ei Jacobus Voraginelainen (s. 233). Varazze löytyy Genovan lähistöltä, Voragine nimistä paikkakuntaa ei Italiasta löydy. Sanana se tarkoittaa yleensä sateen aikaansaamaa suurta kuoppaa tiesä.

Kohtuuden nimessä on todettava, ettei tällaisilla ortografisilla virheillä tietenkään ole mitään substanssimerkitystä. Itse keskeisen sisällön suhteen en ole löytänyt käsillä olevasta teoksesta virheitä tai merkittäviä puutteita. Myös esityksen balanssi mystiikan sisäisen ja uskonnollisen ulottuvuuden ja sen (kirkko)poliittisen merkityksen välillä on mielestäni säädetty erittäin hyvin kohdalleen.

Kaiken kaikkiaan teos on erinomaisen informatiivinen sekä lähdeviitteiden ja lähde- ja kirjallisuusluettelon avulla myös hyvin dokumentoitu niitä lukijoita varten, jotka haluavat hakeutua aiheessa kirjan välittömästi tarjoamaa tietoa pidemmälle. Samaa tarkoitusta palvelee Meri Heinosen koorama kirjan appendiksiksi liitetty Suositeltavaa kirjallisuutta -osio. Ei ole vaikea enustaa, että Lehmijoki-Gardnerin teos tulee tulevina vuosina kuulumaan perustavaa laatua oleviin tenttikirjoihin teologisissa tiedekunnissa. Suotavaa olisi, että se löytäisi tiensä myös muuten mystiikasta kiinnostuneiden lukijoiden käsiin.

Jussi Hanska